

Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi
Turkey Journal of Theological Studies
[Tiad-2017]

[Tiad], 2020, 4 (1): 56-76

Kabilesini İslam'la Şereflendiren Sahabî; Tufeyl Bin Amr Ed-Devsî

Sahabî, Who Honored His Tribe with Islam; Tufeyl Bin Amr ed-Dowski

Nevzat Sağlam

Doç. Dr. Karabük Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Assoc. Prof, Karabuk University, Tehology Faculty

nevzatsaglam@karabuk.edu.tr

Orcid ID: 0000-0003-0733-8939

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received : 16.04.2020
Kabul Tarihi / Accepted : 17.06.2020
Yayın Tarihi / Published : 17.06.2020
Yayın Sezonu : Haziran
Pub Date Season : June

Atf/Cite as: SAĞLAM, Nevzat . "Kabilesini İslam'la Şereflendiren Sahabî; Tufeyl Bin Amr Ed-Devsî". Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi 4 / 1 (Haziran 2019): 56-76 .

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. <http://dergipark.gov.tr/tiad>

Copyright © Published by Mustafa YİĞİTOĞLU- Karabuk University, Faculty of Theology, Karabuk, 78050 Turkey. All rights reserved.

Kabilesini İslam'la Şereflendiren Sahabî; Tufeyl Bin Amr Ed-Devsî

Öz

Hiz. Peygamber vahye muhatap olduktan sonra aile efradından başlamak üzere yakınlarını ve mensubu olduğu Kureyş kabilesini İslam'a davete başlamıştır. Ancak Kureyş kabilesinin ileri gelenleri onun davetini kabul etmedikleri gibi İslam'ın yayılmasına engellemek için de büyük bir gayret için girmişlerdir. Özellikle hac, umre veya ticaret için Mekke'ye gelenleri karşılayarak Hiz. Peygamberle görüşmemeleri ve sözlerine kulak vermemeleri konusunda uyarıda bulunmuşlardır. Mecnun, kâhin ve sihirbaz gibi iftiralarla da sözlerine itibar edilmemesine çalışmışlardır.

Bir gün Mekke'ye Yemen'den Tufeyl bin Amr ed-Devsî isimli putperest bir şahıs gelmiştir. Kureyşliler daha önceden tanıdıkları ve kabilesi içinde saygınlığı olduğunu bildikleri Tufeyl'i baba ile oğlu, eşleri ve kardeşleri birbirinden ayırdığını dile getirerek Hiz. Peygamberi dinlememesi ve onunla konuşmaması hususunda ikaz etmişlerdir. Kureyş müşriklerinin ısrarları üzerine kulaklarına pamuk tıkayan Tufeyl bin Amr, doğruyu yanlıştan, güzeli çirkinden ayırt edebilecek kabiliyete sahip olduğunu düşünerek, Hiz. Peygamberi dinlemiş ve duyduğu güzel sözler karşısında Müslüman olmuştur.

Bu çalışmada Tufeyl bin Amr'ın Mekke'ye gelip Müslüman olduktan sonra başta aile efradı olmak üzere kabilesini İslam'a daveti, Hiz. Peygamberle beraberliği ve Yemame Savaşı'nda şehit olmasına kadar geçen hadiseler ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hiz. Peygamber, Tufeyl bin Amr, Devs, Ebû Hüreyre, Zülkeffeyn,

Sahabî, Who Honored His Tribe with Islam; Tufeyl Bin Amr ed-Dowski

Abstract

After the prophet revelation, he started to invite his relatives and the Qurayshi tribe, to whom he was a member, to Islam. However, the leaders of the Quraysh tribe did not accept her invitation and went to great lengths to prevent the spread of Islam. They welcomed those who came to Makkah especially for pilgrimage, umrah or trade and warned them not to meet with the Prophet and not to listen to their words. Mecnun also tried not to be respected by slanders such as priests and magicians.

One day, a pagan person named Tufeyl bin Amr ed-Devsî came to Mecca from Yemen. The Qurayshis warned Tufeyl, whom they knew before, and that he knew that he was respected among his tribe, that he did not listen to and talk to the Prophet by saying that he separated the father and his son, spouses and siblings. Tufeyl bin Amr, who put cotton in her ears upon the insistence of Quraysh polytheists, listened to the Prophet and thought that she had the ability to distinguish right from wrong to beautiful ugly.

In this study, Tufeyl bin Amr's invitation to the tribe of Islam, especially his family, after his coming to Mecca and became a Muslim, and the events that lasted until he was martyred in the Battle of Yemame.

Keywords: Prophet, Tufeyl b. Amr, Dows Tribe, Ebû Hureyre, Idol of Zülkeffeyn

Giriş

Devs Kabîlesi

Tufeyl b. Amr'ın mensubu olduğu Devs kabilesinin soyu Devs b. Udsân/Adnan b. Zehran b. Ka'b b. el-Hâris b. Ka'b b. Abdullah b. Mâlik b. Nasr b. el-Esed b. el-Gavs, başka bir rivayete göre ise Devs b. Abdullah b. Zehrân b. el-Esed b. el-Gavs olarak zikredilmektedir.¹

Yemen Tihâmesin'e yukarıdan bakan yerlerden birinde² yaşamakta olan Devs kabilesi,³ nesep âlimlerine göre Ezd kabilesinin yirmi altı kolundan birisidir. Diğer birçok Arap kabileleri gibi putperest olan Devs kabilesinin taptıkları putlardan biri Zülhalesa isimli put idi. Bu put, üzerine bir çeşit taç oyulmuş beyaz taş şeklinde idi.⁴ Devsliler Zülhalesa'ya telbiyede bulunurken/ibadet ederken: "Buyur Allah'ım buyur, senin en çok sevdiğin şeyle sana geliyoruz" diyorlardı.⁵ Zülhalesa için bir de ev/beyt inşa etmişlerdi. Bu beyt Mekke ile Yemen arasında Tebâle denilen yerde Mekke'den dört merhale mesafedeydi. Bugün burasının kumaş boyama fabrikası olarak kullanılmakta olduğu, Zülhalesa'nın da Tebâle Camii'nin eşiği olduğu belirtilmiştir.⁶ Bazıları Zülhalesa'nın putun değil puthanenin ismi olduğunu ve orayı tavaf edenlerin halis ve temiz oldukları için böyle isimlendirildiğini belirtmişlerdir.⁷ Devs'in yanı sıra Becîle kabilesi ve bunlara komşu olan Arap kabileleri de bu puta saygı gösterirlerdi Has'am, Hâris b. Ka'b, Zübeyd/Zebîd, el-Gavs b. Mür b. Ed, Benî Hilâl b. Âmir Zülhalesa'ya kurbanlar sunar, hizmet ederlerdi.⁸ Hz. Peygamber

¹ Ebû Muhammed Abdülmelik İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, thk. Mustafa es-Sakka (Kahire, 1375/1955). 1-2/81-82; Kalkaşendî, *Nihâyetü'l-Ereb fî Ma'rifeti Ensâbi'l-Arab* (Lübnan, 1405). 272.

² Ömer Rızâ Kehhâle, *Mu'cemu Kabâ'ili'l-Arabi'l-Kadîme ve'l-Hadîse* (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1402). 1/394. Tihâme Arabistan'ın Kızıldeniz sahilindeki dar kıyı ovası için kullanılan bir tabir olup, alçak bölge anlamına gelmektedir, geniş bilgi için bk. Elnure Azizova, "Tihâme", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012). 41/153-154.

³ İbnü'l-Haik Hasan b. Ahmed b. Ya'kub Hemdânî, *Sıfatu Cezîretü'l-Arab*, thk. Muhammed b. Ali el-Ekva' el-Havâlî (Riyad: Dârü'l-Yemame, 1977). 262-263.

⁴ Cevad Ali, *Târihu'l-Arab Kable'l-İslâm* (Beyrut, 1970). 4/442-445; 6/270-271; Hemdânî, *Sıfatu Cezîretü'l-Arab*. 119; Ahmet Güç, "Put", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007). 34/364-365.

⁵ Ebû Ca'fer Muhammed b. Habib İbn Ümeyye b. Amr el-Haşimi el-Bağdâdî, *Kitabü'l-Muhabber* (Haydarabad, 1361). 312.

⁶ İbnü'l-Kelbî, *Kitâbü'l-Esnâm*, trc. Beyza Düşüngen Bilgin (İstanbul: Pınar Yayınları, 2003). 60.

⁷ el-Buhârî, *Sahîh-i Buhârî ve Tercemesi*, trc. Mehmed Sofuoğlu (İstanbul: Ötüken, 1989). 15/6971.

⁸ el-Bağdâdî, *Kitabü'l-Muhabber*. 317; Ahmed Davudoğlu, *Sahîh-i Müslim Tercemesi ve Şerhi* (İstanbul: Sönmez Neşriyat, 1980).11/342-343; Güç, "Put". 34/364-365.

10/631 yılında Cerîr b. Abdullah'ı Câhiliye döneminde *Yemen Kâbesi* olarak adlandırılan Zülhalesa putunu ve mâbedini yıkmaya göndermiştir.⁹

Tarihçilerin ifadelerine göre, Devs kabilesinin Zülkeffeyn isimli bir putları daha vardı. Ona telbiye yaparken/ibadet ederken ise: “Buyur Allah'im buyur, Cürhüm senin kullarıdır, biz ondan sana daha yakınız” diyorlardı.¹⁰

Tufeyl bin Amr'ın Adı, Künyesi ve Nesebi

Tam adı Tufeyl b. Amr b. Tarîf b. el-Âs b. Sa'lebe b. Süleym b. Fehm b. Ganem b. Devs b. Udsân b. Abdullah b. Zehrân b. Ka'b b. el-Hâris b. Abdullah b. Nasr b. el-Ezd olup, el-Ezdî ed-Devsî nisbesi ile anılmakta ve nur sahibi anlamına gelen Zinnûr lakabıyla bilinmektedir.¹¹ Yemen'de yaşayan Ezd kabilesinin Devs koluna mensup olan Tufeyl b. Amr b. Tarîf b. el-Âs ed-Devsî el-Ezdî, zenginliği ve cömertliği ile tanınmıştır. Aynı zamanda şair olan Tufeyl'in bazı kaynaklarda babasının Amr b. Humeme bin Râfi' ed-Devsî olduğu da kaydedilmektedir.¹² Hicretten önce Mekke'de İslam'la şereflenmiş ve sahabe-i kiram arasında yer almıştır.¹³ Kabilesi arasında seçkin bir konuma sahip bulunan Tufeyl, Devslilerin İslam'la şereflenmesine vesile olan sahâbî olarak anılmaktadır.¹⁴

Tufeyl'in Mekke'ye Gelişi ve Hz. Peygamberi Dinlemesi

Kureyş müşrikleri İslam davetini kendileri kabul etmedikleri gibi kabul edilmesini de istememişlerdir. Yalnız Mekke'de değil Mekke dışında da İslam'ın yayılmasından endişe etmişlerdir. Bu sebeple Mekke'ye hac, umre veya ticaret gibi gayelerle gelenlerin Hz. Peygamberle görüşmelerini engellemeye çalışmışlardır. Bunun için Mekke'nin giriş-çıkış yollarını kontrol altına almışlardır. Yabancılara Hz. Peygamberle görüşmenin ve onun sözlerine kulak vermenin doğuracağı sözde tehlikeleri anlatarak ikazda bulunmuşlardır. Hz. Peygamberi ve davet ettiği İslam'ı itibarsızlaştırmak ve başarısızlığa uğratmak için onu yalancılık, delilik, kâhinlik ve sihirbazlıkla suçlamışlardır. Böyle bir

⁹ Mustafa Fayda, “Cerîr b. Abdullah”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993). 7/410-411.

¹⁰ el-Bağdâdî, *Kitabü'l-Muhabber*. 314.

¹¹ Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Meni' ez-Zührî İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*, trc. Ali Muhammed Ömer (Beyrut: Mektebetü'l-Hanci, 1421). 4/223; Ebü'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdülkerim İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, thk. Halil Me'mun Şiha (Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, 1418). 2/485;3/78; Ebü'l-Kâsım Sikatüddin Ali b. Hasan b. Hibetullah İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dimaşk.*, thk. Muhibbüddin Ebi Said Ömer b. Garame el-Amri (Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1995). 46/105; Ebû Ömer Cemaleddin Yusuf b. Abdullah b. Muhammed Kurtubi İbn Abdülber, *el-İstîâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*, thk. Ali Muhammed Bicavi (Kahire: Dâru Nehdati Mısır, ty). 2/759.

¹² Ahmed b. Ali İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcud, Ali Muhammed Muavva (Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415). 3/422; İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dimaşk.* 25/8-9, 10.

¹³ Kalkaşendî, *Nihâyetü'l-Ereb fî Ma'rifeti Ensâbi'l-Arab*. 272.

¹⁴ Zekeriya Güler, “Tufeyl b. Amr”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012). 41/323.

dönemde Tufeyl b. Amr ed-Devsî Yemen'den çıkıp Mekke'ye geldi. Tufeyl'in daha önceden Kureyşle ittifakı vardı.¹⁵ Tufeyl, kabilesi içinde itibar sahibi, şair ve akıllı bir kimse olarak biliniyordu. Bundan haberdar olan Kureyş ileri gelenleri onu karşılayarak: “Sen kabilen arasında şair ve seyyid olarak bilinen bir adamsın. Senin bu adamla (Hz. Muhammed sav) karşılaşmandan ve onun bazı sözlerini işitmenden endişe ediyoruz. Çünkü onun sözleri sihir gibi tesirlidir” diyerek ikazda bulundular.¹⁶ Ayrıca; “Sen şehrimize bu adamın (Muhammed sav) işi sertleştirdiği bir zamanda geldin. O birliğimizi bozmuş, aramıza tefrika sokmuştur. Onun konuşmaları baba ile oğul, kardeş ile kardeşin, koca ile eşin arasını açan sihirli sözlerdir. Bizim başımıza gelen bu musibetlerin senin ve kavminin başına da gelmesinden korkarız. Bu sebeple sakın onunla konuşma ve onun sözlerine kulak verme” diye tembihte bulunmuşlardır.¹⁷

Bunun üzerine Tufeyl: “Allah'a yemin ederim ki, Kureyşlilerin bu ısrarları karşısında Resûl-i Ekrem'den bir şey dinlememeye ve onunla konuşmamaya karar verdim. Hatta Kâbe'ye gittiğimde Hz. Peygamberin sözlerini duymayayım diye kulaklarım pamuk tıkadım. O kadar ki, bana iki pamuk sahibi anlamında *zülkutneteyn* deniyordu.¹⁸ Kâbe'ye gittiğimde baktım ki Resûlullah orada namaz kılıyor, yakınına oturdum. Demek Allah Teâlâ bana onun sözlerini dinletmeyi istemişti. Ondan güzel sözler duydum,” diyerek Hz. Peygamberle karşılaşmasını dile getirmiştir. Resûlullah'ın namaz kılarken okuduğu Kur'ân âyetlerini, güzel sözleri veya İhlas ve Muavvizeteyn sûrelerini

¹⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dımaşk*. 25/11.

¹⁶ İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. 4/223; İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dımaşk*. 25/11; Mahmûd Ebu Reyve, *Şeyhü'l-Mudîra Ebu Hüreyre* (Beyrut: Müessesetü'l-A'lemi li'l-Matbuat, 1390). 279; Şihâbuddîn Ahmed b. Abdulvehhâb Nüveyrî, *Nihâyetü'l-Ereb fî Fünûni'l-Edeb* (Kahire: Vizaretü's-Sekâfe ve'l-İrşad, ty). 18/13; Ebü'l-Fida İmadüddin İsmail b. Ömer İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî (Cize, 1418). 4/243; Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman ez-Zehebi, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, thk. Şuayb el-Arnaut, Hüseyin el-Esed (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1405). 1/345; Maului Mohammad Inayat Ahmad, *The Authenticated Miracles of Mohammad* (New Delhi: Award Publishing House, 1982). 66; Rafi Ahmad Fidai, *Companions of the Holy Prophet (s.a.w)* (New Delhi: International Islamic Publishers, 1986). 2/84.

¹⁷ Ebü Muhammed Abdülmelik İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, thk. Mustafa es-Sakka (Kahire, 1375/1955), 1-2/282; İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr* (Kahire, 1421). 4/224; Ebü'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdülkerim İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, thk. Halil Me'mun Şiha (Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, 1418). 2/485;3/79; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-Ereb fî Fünûni'l-Edeb*. 18/13; Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Suyûtî, *el-Hasâisü'l-Kübrâ* (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1405). 1/225; ez-Zehebi, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*. 1/345; Ebü Abdillâh Şemsüddin Muhammed b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf Sâlihî eş-Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sîreti Hayri'l-İbâd*, thk. Mustafa Abdülvahid (Kahire: Vizaretü'l-Evkaf ve's-Şuuni'l-İslâmiyye, 1407). 2/548; 6/511; Güler, “Tufeyl b. Amr”, 41/323.

¹⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dımaşk*. 25/8, 11.

duymuş, fevkalâde etkilenmiştir. Kendisinin doğruyu eğriden ayırt edebilecek bir akla sahip olduğunu düşünerek, Kureyşlilerin telkinleriyle gereksiz bir endişeye kapıldığına kanaat getirmiştir.¹⁹ Tufeyl devamla kendi kendime: “Anam beni kaybetsin. Vallahi bu acizliktir. Halbuki ben akıllı, şair bir kişiyim. İyiyi kötüden ayırt edebilecek kabiliyetteyim. Binaenaleyh neden bu adamın sözlerini dinlemekten kaçınayım. Şayet söyledikleri güzelse kabul eder, çirkin ise kabul etmem” dedim.²⁰ Bu ifadelerinden Tufeyl'in sözün ve kelamın değerini, kıymetini takdir edebilecek bir kabiliyete sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tufeyl'in İslamiyeti Kabulü

Tufeyl anlatımına şöyle devam etmiştir: “Hz. Peygamber Kâbe'den ayrılıncaya kadar bekledim. Resûlullah evine doğru yönelince peşinden gittim. Evine girdiğinde ben de arkasından girdim ve şöyle dedim: Yâ Muhammed! Senin kavmin (Kureyş) bana seni o kadar çok kötüledi ve beni o kadar çok korkuttular ki, sözlerini duymamak için kulaklarıma pamuk tıkadım. Fakat Allah Teâlâ bana senin sözlerini dinletmek istedi, senden güzel sözler işittim. Ben şairim beni dinler misin”. Resûl-i Ekrem: “Söyle bakalım” dedi. Ona şiir okudum. Sonra Resûlullah: “Şimdi sen beni dinle” dedi ve İhlas, Felak ve Nâs Sûrelerini okudu. “Bana bu işin mahiyetini anlatır mısın?” dedim. Bunun üzerine bana İslam'ı anlattı. Allah'a yemin ederim ki, ben bu zamana kadar ne bundan daha güzel bir söz dinlemiş ne de daha doğru bir iş duymuştum. Hemen kelime-i şehâdet getirerek Müslüman oldum.²¹

Tufeyl Müslüman olduğunda ise Kureyşlilere şu şiiri söylemiştir:

*Dikkat edin! Benden kin ve nefret üzerinde bulunan Benî Lüey'e bir mesaj ulaştırın,
İnsanların Rabbi Allah'tır, tektir, şanı yücedir, bütün ortaklardan münezzektir,
Muhammed bir kul ve resuldür, doğru yolu gösteren ve açıklayandır,*

¹⁹ İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 1418. 4/243; İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dımaşk*. 25/11; eş-Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sîreti Hayri'l-İbâd*, 1407. 2/548; 6/511.

²⁰ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. 1-2/383; İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. 4/224; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, 1418.2/486;3/79; Suyûtî, *el-Hasâisü'l-Kübrâ*. 1/225; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 1418. 4/243-244; eş-Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sîreti Hayri'l-İbâd*, 1407. 2/548; 6/511; ez-Zehabi, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*. 1/345; Ebü'l-Feth Fethuddin Muhammed b. Muhammed İbn Seyyidünnas, *Minahü'l-Midah*, thk. İffet Visal Hamza (Dımaşk: Dârü'l-Fikr, 1987).13; Inayat Ahmad, *The Authenticated Miracles of Mohammad*. 66.

²¹ İbn Hişâm, s. 252-253; Ebû Abdullah İbnü'l-Beyyî' Muhammed Hakim en-Nisâbü'rî, *el-Müstedrek*, thk. Hamdi Demirdaş Muhammed (Mekke: Mektebetü Nizâr Mustafa el-Bâz, 1420). 5/1912; İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. 4/224; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-Ereb fî Fünûni'l-Edeb*. 18/13; İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dımaşk*. 25/11; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 1418. 4/244; eş-Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sîreti Hayri'l-İbâd*, 1407. 2/548; 6/512; İbn Seyyidünnas, *Minahü'l-Midah*. 14; Hamidullah, *İslam Peygamberi*, (çev. Mehmet Yazgan), Beyan Yayınları, İstanbul 2014, s. 135.

*Ona gördüğüm deliller bana onun en doğru yola ulaştırdığını gösterdi,
Kureyş bana ondan uzak dur, onun sözü bir hastalık gibi yayılır dedi,
Ona kulak verince sözlerinin kovandan çıkarılmış bal gibi tatlı olduğunu duydum,
Allah hediyelerini onun vasıtasıyla bana ilham etti, kötü talihimi mutluluğa çevirdi,
Allah'ın kalbime bahsettikleri sayesinde kurtuldum, Muhammed de benim katıksız sevgimi kazandı.²²*

Görüldüğü üzere Tufeyl, Kureyşlilerin ısrarlı ikazlarına rağmen Hz. Peygamberi dinlemekten ve görüşmekten kendini alamamıştır. Aynı zamanda bir şair olan Tufeyl'in yukarıdaki itirafından mucizevi bir kitap olan Kur'an'ın önyargılarından arınmış bir kişinin gönlüne ve kalbine nasıl tesir ettiği açıkça görülmektedir. Nitekim bu sayede Tufeyl, kalplerini ve gönüllerini hakka ve hakikate kapatmış bulunan müşriklerin onun İslam'a giden yolunu tıkama çabalarını boşa çıkarmış, İslam'ı kabul ederek bir müşrik olarak geldiği Mekke'den bir sahabî olarak kavmine dönmüştür.

Tufeyl'e Verilen Delil/Âyet

Müslüman olduktan sonra bir süre Mekke'de kalan Tufeyl, babası ve hanımı başta olmak üzere Devslileri İslam'a davet için Hz. Peygamber'den izin almıştır. Ancak kabilesine gitmek üzere yola çıkmadan: “Yâ Resûlallah! Ben kavmi arasında kendisine itaat edilen bir kimseyim. Kabilemin yanına döndüğümde onları İslâm'a davet edeceğim. Benim için Allah'a duada bulun da onları İslam'a davette bana yardımcı olacak bir delil lütfetsin” diye talepte bulunmuştur. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem ona kavmine iyi davranmasını tavsiye ettiği gibi davetini kolaylaştırması için de: “Allahım! Tufeyl'e bir delil ver” veya “Allahım! Onu nurlandır” diye duada bulunmuştur.²³

Yollara düşen Tufeyl, kabilesinin yaşadığı yere yakın iki dağ arasında bir geçide geldiğinde Resûlullah'ın duası sayesinde iki gözünün arasında/alnında lamba benzeri bir nur/ışık peyda olmuştur. Tufeyl'in *Zinnûr*/nur sahibi lakabı buradan gelmektedir.²⁴ Bu nurun alnında olmasını istemeyen Tufeyl: “Yâ Rabbi! Bu nur

²² eş-Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sîreti Hayri'l-İbâd*, 1407. 2/549-550; İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*. 3/424.

²³ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. 1-2/383; İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. 4/224; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, 1418. 2/486; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-Ereb fî Fünûni'l-Edeb*. 18/14; İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dimaşk*. 25/11, 18; Suyûtî, *el-Hasâisü'l-Kübrâ*. 1/225-227; Inayat Ahmad, *The Authenticated Miracles of Mohammad*. 67.

²⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dimaşk*. 46/106; 25 10, 18; ez-Zehebi, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*. 1/345; İbn Hazm, *el-Fasl: Dinler ve Mezhepler Tarihi (Metin-Çeviri)*, trc. Halil İbrahim Bulut (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2017). 1/1020; İbn Abdülber, *el-İstîâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*. 2/759; ez-Zehebi, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*. 1/344.

yüzümden başka bir yerde olsun. Zira kavmim bu ışığın dinlerini terk ettiğim için bir ceza olarak alımda belirmediğini zannederler”, diye niyazda bulunmuştur. Yağmurlu bir gecede kabilesine dönen Tufeyl'in duası üzerine iki gözünün arasındaki bu nur değneğinin ucuna geçmiş, gece karanlıkta ışık gibi parlamaya başlamıştır. Tufeyl: “Ben geçitten inerken suya gelenler değneğimin ucunda asılı bir kandil gibi görünen ışığa bakıyorlardı. Onlara yetiştim ve onlarla sabah ettim” demiştir.²⁵

Tufeyl'in Ailesini İslam'a Daveti

Tufeyl evine döndüğünde yaşlı bir adam olan babası Amr b. Tarîf ed-Devsî yanına geldi. Babasına: “Benden uzak dur babacığım, bundan böyle ben senden, sen de benden değilsin” dedi. Babası: “Neden böyle oğulcuğum”, diye sorunca Tufeyl: “Ben Müslüman oldum. Muhammed'in (sav) dinine girdim” dedi. Bunun üzerine babası: “Senin dinin benim de dinimdir” deyince Tufeyl babasına: “O halde git yıkan temizlen gel, öğrendiklerimi sana da öğreteyim” dedi. Babası derhal kalkıp gusletti, yıkandı, temizlenip döndü. Tufeyl babasına İslam'ı anlattı, o da Müslüman oldu. Annesi ise İslam'ı kabul etmedi.²⁶ Bazı kaynaklarda annesinin de İslam'ı kabul ettiği kaydedilmektedir.²⁷

Tufeyl: “Daha sonra eşim yanıma geldi. Ona da: Benden uzak dur, ben senden, sen de benden değilsin” dedim. Eşim, anam babam sana feda olsun neden böyle diye sorunca: “Aramızı İslam ayırmıştır, ben Muhammed'in (sav) dinine tabi oldum” deyince eşim: “Senin dinin benim de dinimdir” dedi. Ben de: “O halde kalk! Hina/Himâ Zîşşera putunun bulunduğu araziye git, temizlen ondan kurtul” dedim. Zîşşerâ, Devs kabilesinin putlarındandı. Himâ da onu korudukları bir yerdi. Orada dağdan gelen bir miktar su bulunuyordu. Eşim: “Anam babam sana feda olsun! Kızımıza Şerâ'dan bir zarar gelmesinden korkmuyor musun” diye sorunca ben de: “Hayır bir zarar gelmeyeceği konusunda sana teminat veriyorum” dedim. Bunun üzerine eşim gitti, abdest aldı, yıkandı geldi. Ben de ona İslam'ı anlattım o da kabul etti.²⁸

²⁵ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. 1-2/383; İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. 4/224-225; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*. 2/486;3/79; Suyûtî, *el-Hasâisü'l-Kübrâ*. 1/226; İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fî Temyizi's-Sahâbe*. 3/424; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-Ereb fî Fünûni'l-Edeb*. 18/14; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye* (Cize: 1418). 4/244; eş-Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sîreti Hayri'l-İbâd*. 2/549; 6/512; Inayat Ahmad, *The Authenticated Miracles of Mohammad*. 67.

²⁶ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. 1-2/383-384; İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. 4/225; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*. 2/486; Suyûtî, *el-Hasâisü'l-Kübrâ*. 1/226-227; İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fî Temyizi's-Sahâbe*. 3/424; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-Ereb fî Fünûni'l-Edeb*. 18/14; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*. 4/244.

²⁷ ez-Zehebi, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*. 1/346.

²⁸ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. 1-2/384; İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. 4/225; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, 1418. 2/486;3/80; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-Ereb fî Fünûni'l-Edeb*. 18/15; İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dimaşk*. 25/11; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 1418. 4/244-245.

Kavmini İslam'a Daveti

Tufeyl, ailesinden sonra Devs kabilesini de İslam'a davet etmiş, ancak kabilesi İslam'ı kabule yanaşmamış ve onun davetini kabul etmekte ağır davranmışlardır. Davetini kolaylaştırır ümidiyle kendisine bir delil verilmesini talep eden Tufeyl'e verilen nurun kabilesini İslam'a davette bir etkisi olmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim kabilesinden beklediği karşılığı alamayan Tufeyl, çok üzülmüş ve şikâyetle bulunmak üzere tekrar Mekke'ye gitmiştir.²⁹ Hz. Peygambere: “Yâ Resûlallah! Devs kabilesi helak oldu. Zinaya düşkünlükleri ve faiz yemeleri sebebiyle benim davetime iltifat etmediler.³⁰ İslam'a girmekten kaçındılar, zina ve riba onlara galip geldi, Allah ve Resûlüne isyan ettiler. Binaenaleyh ben mağlup oldum, onlara beddua et” demiştir. Ebû Hüreyre'den başka kabul eden olmamıştır.³¹ Ebû Hüreyre: “Eyvah Devs helâk oldu” derken, Resûlullah: “Yâ Rabbi! Devs kabilesine hidayet eyle ve bize getir” diye duada bulundu. Benden de İslam'a davete devam etmemi ve onlara yumuşak davranmamı istedi.³² Tufeyl tekrar kabilesine dönmüş ve Hz. Peygamberin tavsiye üzere ümitsizliğe kapılmadan ısrarla İslam'a davete devam etmiştir.³³ Bundan sonra Devs kabilesi arasında İslâmiyet hızla yayılmaya başlamıştır. Tufeyl b. Amr'ın gayreti sayesinde İslam bu bölgeye erken bir dönemde girmiştir. Ebû Hüreyre, Ebû Musa el-Eşarî gibi önde gelen sahâbiler onun vasıtasıyla Müslüman olmuşlardır.³⁴

²⁹ Cevad Ali, *Târihu'l-Arab Kable'l-İslâm*. 9/852; eş-Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sîreti Hayri'l-İbâd*, 1407. 2/549; 6/512.

³⁰ ez-Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*. 1/346; İbn Abdülber, *el-İstîâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*. 2/761.

³¹ İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*. 3/424. Mustafa Asım Köksal, *İslam Tarihi: Hazreti Muhammed (a.s) ve İslâmiyet: Medine Devri*. (İstanbul: Şamil Yayınevi, 1981).7/236.

³² Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail b. İbrahim Buhârî, *Sahîhu'l-Buhârî, Kitâbü'l-Megâzî*, (İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmî, 1979). 5/123; İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. 4/225; Ebû'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdülkerim İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, thk. Muhammed İbrâhim Benna, Muhammed Ahmed Aşur, Mahmûd Abdülvehhab Fayed (Kahire: Dârü's-Şa'b, 1970). 3/80; Ebû'l-Kâsım Müsnidü'd-Dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyüb Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, thk. Hamdi Abdülmecid Selefî (Beyrut: Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, 1405). 8/325-327; İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*. 3/422-423; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-Ereb fî Fünûni'l-Edeb*. 18/14; Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî Ahmed b. Hanbel, *Fezâilü's-Sahâbe*, thk. Vasiyyullah b. Muhammed Abbas. (Mekke: Câmîatu Ümmi'l-Kurâ, 1983). 2/884-885; Davudoğlu, *Sahih-i Müslim Tercemesi ve Şerhi*. 11/439; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*. 4/245, 247; 7/301; Inayat Ahmad, *The Authenticated Miracles of Mohammad*. 67.

³³ İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. 4/225; Mustafa Abdülvahid eş-Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sîreti Hayri'l-İbâd*, thk. Abdülazîz Abdülhalik Hilmi (Kahire: Vizaretü'l-Evkaf ve's-Şuuni'l-İslâmiyye, 1411). 6/513.

³⁴ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. 1-2/252-255; İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. 1/304; Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, trc. Mehmet Yazgan (Beyan Yayınları, 2014). 423.

Tufeyl b. Amr, Mekke'ye geldiğinde Kureyşlilerin Hz. Peygambere yaptıkları düşmanlıklarına şahit olmuş ve ona kötülüklerinden korunması için Devslilere ait muhafızları bulunan muhkem bir kaleye gitmesini teklif etmiştir. Resûl-i Ekrem bu teklifi kabul etmemiş ve: “Allah muhafızlığı Ensar'a ayırmıştır,” buyurmuştur.³⁵

Devslilerin Medine'ye Gelişleri

Tufeyl kabilesini İslam'a davete devam ederken, Hz. Peygamber Medine'ye hicret etmiş, Bedir, Uhud ve Hendek savaşları yapılmıştır. Hicretin 7/628 Hz. Peygamber Hayber'de³⁶ bulunduğu sırada Tufeyl b. Amr, aralarında Ebû Hüreyre'nin de olduğu Devs kabilesinden Müslüman olmuş yetmiş veya seksen hane halkıyla birlikte Medine'ye gitmiştir.³⁷ Tufeyl ile Medine'ye giden Devs heyetinde bulunanların sayıları hakkında farklı rakamlar zikredilmektedir. Bazı kaynaklarda yetmiş veya seksen kişi,³⁸ bazı rivayetlerde seksen veya doksan ev halkı oldukları,³⁹ İbn Hacer'e göre de yetmiş beş kişi oldukları belirtilmektedir.⁴⁰ Bir başka rivayette ise doksan kişi olarak⁴¹ Medine'ye gittikleri belirtilmektedir.⁴² Tufeyl'in Hz. Peygamberle ikinci defa Mekke'de görüştüğü günden kabilesiyle Medine'ye geldiği h. 7/628 yılına kadar geçen süre dikkate alındığında İslam'ı yaymak için yedi yıldan fazla çabaladığı anlaşılmaktadır. Hz. Peygamber'in Hayber'de olduğunu öğrenen Devsliler Medine'den Hayber'e gitmişler ve orada Hz. Peygamberle buluşmuşlardır.⁴³ Hayber kalelerinin fethine katılmışlardır. “Yâ Resûlallah! Bize savaşta yanında

³⁵ Ebû Sa'd Abdülkerim b. Muhammed b. Mansur et-Temîmî es-Sem'ânî, *el-Ensâb*, thk. Abdurrahman b. Yahyâ el-Muallimi el-Yemani (Beirut: Mehmed Emin Dimec, t.y.). 5/361-362.

³⁶ İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*, 2/20; 3/40.

³⁷ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. 1-2/384-385; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, 1418. 2/486; eş-Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sîreti Hayri'l-İbâd*. 2/549; 6/513.

³⁸ İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. 1/304; 4/225; en-Nisâbüri, *el-Müstedrek*. 5/1912; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 1418. 4/245; İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dimaşk*. 25/9, 12; Inayat Ahmad, *The Authenticated Miracles of Mohammad*. 67.

³⁹ İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*. 3/80; ez-Zehebi, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*. 1/346; İbn Abdülber, *el-İstîâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*. 2/761.

⁴⁰ İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*. 2/226; Köksal, *İslam Tarihi: Hazreti Muhammed (a.s) ve İslamiyet: Medine Devri*. 7/236.

⁴¹ Belâzûrî, *Fütûhu'l-Büldân*, trc. Mustafa Fayda (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1987). 132; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye Büyük İslam Tarihi*, trc. Mehmet Keskin (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1994). 6/487.

⁴² İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. 1-2/384-385; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*. 2/486.

⁴³ İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. 4/225, 327; Ebû İshâk Burhâneddîn İbrâhîm b. İbrâhîm b. Hasan Lekanî, *Behcetü'l-Mehâfil ve Ecmelü'l-Vesâil Bi't-Ta'rif Bi-Ruvâti's-Şemâil*, thk. Şadi b. Muhammed b. Salim Al-i Nu'man (Kahire: Mektebetü İbn Abbas, 1432). 1/119; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 1418. 4/245; eş-Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sîreti Hayri'l-İbâd*, 1407. 2/549.

yer ver ve bize *Yâ Mebrûr* ifadesini parola yap” demeleri üzerine Hz. Peygamber de böyle yapmıştır.⁴⁴

Bazı kaynaklarda ise Devslilerin Hayber fethi tamamlandıktan sonra geldikleri belirtilmektedir. Nitekim ganimetler dağıtılmak üzere Hz. Peygamber Zeyd b. Sâbit'e Müslümanların sayısını tespit etmesini emretmiş, Zeyd, de 1400 kişi olduklarını, ayrıca 200 de at bulunduğunu tespit etmiştir.⁴⁵ Ganimetlerin dağıtılması sırasında gelen Tufeyl b. Amr'ın yanı sıra Ebû Hüreyre ve Eş'âri'lerin de bulunduğu Devslilerin gelişinden memnun olan Hz. Peygamber onları doğru ve emin kişiler olarak nitelendirerek iltifatta bulunmuştur. Savaşa katılmadıkları halde ashabıyla istişare ederek onlara Hayber ganimetlerinden pay vermiştir.⁴⁶

Diğer taraftan Mahmud Ebû Reyze, *Ebû Hüreyre* isimli eserinde Tufeyl b. Amr'ın Mekke'ye gelişinden Devslilerle Hayber'e gelişine kadar geçen hadiseleri *Tufeyl b. Amr ed-Devsî Hurâfesi* başlığı altında ele almakta ve uydurma olduğunu iddia etmektedir. Aralarında Devslilerin, Eş'âri'lerin ve Ebû Hüreyre ile Tufeyl b. Amr'ın da bulunduğu Yemenlilerin Hayber hadisesinden sonra Müslüman olduklarını belirtmektedir. Ebû Hüreyre'nin de Tufeyl b. Amr vasıtasıyla Müslüman olduğuna dair rivayetin doğru olmadığını, bu rivayeti Hişam b. Kelbî'nin uydurduğunu iddia etmektedir.⁴⁷

Devslilere ganimetten pay verilmesine ilişkin Ebû Hüreyre ile ilgili kaydedilen bir rivayete göre; ganimetlerin dağıtılması sırasında Eban b. Saîd b. el-Âs, Ebû Hüreyre'ye: “Sana ganimetten pay yok” diyerek karşı çıkmıştır. Bunun üzerine Ebû Hüreyre: “Yâ Resûlallâh! Bu İbn Kavkal'ın katilidir” deyince Ebân b. Saîd Ebû Hüreyre'yi tahkir ederek: “Beni bir Müslümanı öldürmekle suçluyor. Halbuki Allah benim elimle bir Müslümana şehadet vermiştir” diye kendisini savunmuştur.⁴⁸

⁴⁴ İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. 4/225; İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dımaşk*. 25/12; en-Nîsâbü'rî, *el-Müstedrek*. 5/1912; İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. 4/327; Lekanî, *Behcetü'l-Mehâfil ve Ecmelü'l-Vesâil Bi't-Ta'rîf Bi-Ruvâti's-Şemâil*. 1/119.

⁴⁵ İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. 2/102.

⁴⁶ İbn Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. 1-2/384-385; İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. 1/304; 2/102; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rîfeti's-Sahâbe*. 2/486; en-Nîsâbü'rî, *el-Müstedrek*. 5/1912; eş-Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sîreti Hayri'l-İbâd*, 1407. 2/549; Mustafa Fayda, “Devs (Benî Devs)”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2012). 9/253.

⁴⁷ Ebu Reyze, *Şeyhü'l-Mudira Ebu Hüreyre*. 279-282.

⁴⁸ Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer b. Vakîd el-Eslemî Vâkîdî, *el-Megâzî*, thk. Marsden Jones (Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1404). 2/683.

Tufeyl, Hayber'den Resûl-i Ekrem ile Medine'ye dönmüştür. Umretü'l-kaza'da onunla beraber olmuş,⁴⁹ Mekke'nin fethine kadar ondan hiç ayrılmadığı gibi: “Ey Allah'ın Resûlü! Kavmimi benden ayırma”, talebi üzerine Resûlullah onları Medine'de Harreretü'd-Deccâc/Deccâc kayalıkları denilen yere yerleştirmiştir. Devslilerden ne kadarının buraya yerleştiği bilinmemektedir. Ancak Tufeyl b. Amr Hz. Peygamberin vefatına kadar burada kalmıştır.⁵⁰ Başka bir rivayette ise Resûlullah Medine'ye hicret edince Tufeyl de kabilesinden ismi zikredilmeyen bir arkadaşıyla hicret etmiştir. Bir süre sonra hicret arkadaşı hastalanmış ve vefat etmiştir.⁵¹ Tufeyl Medine'de bulunduğu sırada Übey b. Ka'b'dan Kur'an öğrenmiştir. Kendisine Kur'an öğretmesine karşılık Übey b. Ka'b'a bir yay hediye etmiştir. Übey b. Ka'b'ı bu yayla gören Hz. Peygamber: “Seni bu yayla kim silahlandırdı”, diye sormuş, o da Tufeyl b. Amr'a Kur'an öğrettiğini, yayı da onun hediye ettiğini söylemesi üzerine Hz. Peygamber: “Cehennemden bir parça kuşanmıştır. Bunun üzerine Übey: “Yâ Resûlallah! Biz onların yemeğinden yiyoruz ya!” diye cevap verince Hz. Peygamber: “Yemek başkaları için yapılır sen de orada bulunduğunda o yemekten yersen bunda bir sakınca yok, şayet senin için yapılır da sen de ondan yersen o takdirde de nasibini yemiş olursun”, buyurmuştur.⁵²

Tufeyl b. Amr'ın Heyetinde Ebû Hüreyre

Yaygın olan rivayete göre çok hadis rivayetiyle tanınan Ebû Hüreyre Abdurrahmân b. Sahr ed-Devsî'nin (ö. 58/678) Tufeyl b. Amr ed-Devsî başkanlığında Devslilerle Resûlullah'la görüşmek üzere Medine'ye gittiği bilinmekle birlikte, onun daha önce Medine'ye İslâm'ı kabul etmek üzere geldiği de rivayet edilmiştir.⁵³

Ebû Hüreyre 7/628 yılı başlarında Tufeyl b. Amr ed-Devsî vasıtasıyla müslüman olmuş ve Tufeyl'in başkanlığındaki Devs kabilesiyle Resûlullahla görüşmek üzere Medine'ye gitmiştir (628). Medine yolculuğunun uzamasından sıkılan ve bir an önce ulaşmak için sabırsızlanan Ebû Hüreyre sabırsızlığını şöyle dile getirmiştir:⁵⁴

⁴⁹ İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*. 3/423.

⁵⁰ İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. 1/304; 4/225; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 1418. 4/246; İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dimaşk*. 25/8; İbn Abdülber, *el-İstîâb fî Ma'rîfeti'l-Ashâb*. 2/761-762; Fayda, “Devs (Benî Devs)”. 9/253.

⁵¹ Davudoğlu, *Sahih-i Müslim Tercemesi ve Şerhi*. 1/442; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 1418. 4/247; en-Nisâbü'rî, *el-Müstedrek*. 7/2489; es-Sem'ânî, *el-Ensâb*. 5/361; en-Nisâbü'rî, *el-Müstedrek*. 7/2489.

⁵² İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dimaşk*. 25/7-8.

⁵³ Vâkîdî, *el-Megâzi*. 2/683; es-Sem'ânî, *el-Ensâb*. 5/363; M. Yaşar Kandemir, “Ebu Hüreyre”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994). 10/160-167.

⁵⁴ Buhârî, *Sahîhu'l-Buhârî, Kitâbü'l-Megâzi*. 5/123; Buhârî, *Kitâbü'l-İtk*. 3/119-120; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. 1-2/384-385; İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. 1/304; 2/102; İbn

*Ey yolculuk gecesi! Ben bıktım bu gecenin uzamasından ve sıkıntısından,
Fakat kurtaran da odur beni küfür ve inkâr yurdundan*

Ebû Hüreyre yolculuğuna ilişkin şunları dile getirmektedir: “Resûlullah Hayber'de bulunduğu sırada muhacir olarak Medine'ye gelmişim. Sabah namazını Medine'de vekil bıraktığı Siba' b. Urfuta'nın arkasında kıldım. Siba' ilk rekâta Meryem Sûresi'ni ikinci rekâta Mutaffifin Sûresi'ni okudu.⁵⁵ Namazdan sonra kendi kendime eyvah falancaya! Ben amcamı iki ölçekle geride bıraktım. O bir şey satın alırken büyük olanını, satarken küçük olanını kullanırdı, dedim.⁵⁶ Namazdan sonra Siba'ın yanına gittik. Bize bir miktar yiyecek verdi”.⁵⁷ Devsliler Hz. Peygamber'in Hayber'de olduğunu öğrenince oraya gitmişlerdir.⁵⁸ Hz. Peygamber Ebû Hüreyre'ye sen kimlersensin diye sormuş, O da Devs kabilesinden olduğunu söylemiştir. Resûlullah: Ben Devs'ten kiminle karşılaştysam onda hayır gördüm buyurmuştur.⁵⁹ Ebû Hüreyre Hz. Peygambere İslam üzere biat etmiştir. Ebû Hüreyre yolda kölesini kaybetmişti. O sırada köle çıka-geldi. Hz. Peygamber: “Ey Ebâ Hüreyre! İşte kölen geldi, buyurmuştur. Ebû Hüreyre: “Sen şahit ol ki o hürdür. Ben onu Allah rızası için âzâd ettim” diye karşılık vermiştir.⁶⁰ Ebû Hüreyre kabilesine dönmek yerine Medine'de kalmış sahabe arasında seçkin bir yere sahip ve ashâb-ı suffenin önde gelenlerinden biri olmuştur.⁶¹

Tufeyl b. Amr'ın Putperestliği ve Zülkeffeyn Putunu Yıkması

Hz. Peygamber h. 8/630 Mekke'nin fethinden sonra başta Kâbe ve Mekke'yi putları temizledikten sonra bütün putları yıkmak ve putperestliğe son vermek üzere muhtelif yerlere seriyyeler göndermiştir. Bu çerçevede aynı yılın Şevval ayında Mekke ile Taif arasında bulunan ve Amr b. Humeme ed-Devsî'nin putu olarak bilinen Zülkeffeyn'i (iki elli) imha etmek üzere Tufeyl b. Amr ed-Devsî'yi görevlendirmiş, bu işi bitirdikten sonra da kabilesiyle Taif Gazvesi'ne katılmasını emretmiştir. Aynı zamanda Resûlullah'ın kendisine nasihatte bulunmasını istemiştir. Resûlullah da ona: “Selâmı yay! Yemek yedirmede cömert ol! Saygın bir kişinin çevresinden haya ettiği gibi Allah'tan haya et! Bir

Asâkir, *Târîhu Medîneti Dimaşk*. 25/9; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*. 2/486; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*. 7/301; Fayda, “Devs (Benî Devs)”. 9/253.

⁵⁵ es-Sem'ânî, *el-Ensâb*. 5/363.

⁵⁶ es-Sem'ânî, *el-Ensâb*. 5/363.

⁵⁷ İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. 4/328.

⁵⁸ es-Sem'ânî, *el-Ensâb*. 5/363.

⁵⁹ Tirmizî, *Sünen*. 5/685; Zehebî, *Siyeri a'lâmi'n-Nübelâ*. 2/425; İbn İshak, *Sîretü İbn İshâk*, (tah. Muhammed Hamidulah), Konya 1401/1981, 266.

⁶⁰ Buhârî, *Sahîhu'l-Buhârî Kitâbü'l-Megâzî*. 5/123; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, tahk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî (Cize: 1418/1997). 7/301.

⁶¹ es-Sem'ânî, *el-Ensâb*. 5/363.

günah işlediğinde arkasından iyilik yap, çünkü iyilikler kötülükleri yok eder. İşte bu, öğüt almak isteyenler için bir hatırlatmadır"⁶² tavsiyesinde bulunmuştur.⁶³ Bu tavsiyeleri dinledikten sonra Tufeyl hemen Zülkeffeyn putunu ortadan kaldırmak için yola çıktı. Onu yakarken de şu şiiri söylemiştir.⁶⁴

Ey Zülkeffeyn! Ben sana tapanlardan değilim,

(Çünkü) Bizim doğumumuz senin doğumundan öncedir,

*Ben senin kalbine tıka basa ateş doldurdum.*⁶⁵

Putun kalbinin ateşle doldurulması onun taştan değil ağaçtan olduğunu, ya da Tufeyl'in puthaneyi yaktığını ifade etmektedir. Bu olay Hz. Peygamberin Huneyn'den Taif'e hareket edeceği sırada ayında H. 8 Şevval/Ocak-Şubat 630'da gerçekleşmiştir. Zülkeffeyn putunun Arap reislerinden Amr b. Humeme ed-Devsî'nin putu olduğu rivayet edilmiştir.⁶⁶ Bu putun Amr b. Humeme ed-Devsî tarafından parçalandığı ve yukarıdaki sözlerin ona ait olduğu da rivayet edilmiştir. Zülkeffeyn Huzaa ve Devs'in en büyük putlarından olup hac için onu ziyaret ederler, bir yerden gelirken ona uğramadan evlerine dönmezlerdi. Onu yüce biliyor ve ona ibadet ediyorlardı.⁶⁷

Tufeyl b. Amr'ın onu yakmasından sonra ona tapmanın anlamsız olduğunu anlayan Devslilerden kalanlarının da Müslüman olmasıyla kabilenin tamamı h. 7/8. yılda Müslüman olmuşlardır.⁶⁸ Böylece Tufeyl sadece bir putu yakmamış, aynı zamanda insanların kafalarındaki putperestliği de yıkmıştır. Nitekim Devslilerin Hz. Peygamberin vefatından sonra irtidat ettikleri hususunda bir rivayet yoktur. Bilakis mürtedlere karşı yapılan ridde savaşlarında yer aldıkları bildirilmiştir.⁶⁹

⁶² Hûd, 11/114.

⁶³ İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dimaşk*. 25/17.

⁶⁴ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. 1-2/254; İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. 2/113-114; 3/923; Vâkıdî, *el-Megâzi*. 2/870; Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*. 423.

⁶⁵ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. 1-2/385; İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. 4/225-226; İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*. 3/423; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*. 2/486; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 1418. 4/245-246; İbn Seyyidinnâs, *Uyûnu'l-Eser fî Fünûni'l-Megâzi ve's-Şemâilî ve's-Siyer* (Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, ty). 2/200; İbnü'l-Kelbî, *Kitâbü'l-Esnâm*. 61.

⁶⁶ İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kübrâ*. 3/923; Cevad Ali, *Târîhu'l-Arab Kable'l-İslâm*. 6/274-275; ez-Zehabi, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*. 1/346; Kasım Şulul, "Hz. Peygamber Devri Kronolojisinin Kamerî Hicrî Takvimdeki Tarihleri ve Milâdî Karşılıkları", *İslam Tarihi ve Medeniyeti* (İstanbul: Siyer Yayınları, 2018), 1: 829.

⁶⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dimaşk*. 25/13; el-Bağdâdî, *Kitabü'l-Muhabber*. 319.

⁶⁸ İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. 4/226; İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dimaşk*. 25/13.

⁶⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dimaşk*. 25/13; Mustafa Fayda, "Devs (Benî Devs)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2012). 9/253.

Tufeyl Devslilerle Taif'te

Tufeyl, Zülkeffeyn putunu ortadan kaldırdıktan sonra kabilesinden 400 kişiyle hızlıca yola çıkarak dört gün önce buraya gelmiş olan Hz. Peygamberle Taif'te buluşmuştur. Hz. Peygamber Devslilerin gelişinden gayet memnun olmuş, memnuniyetini şu ifadelerle dile getirmiştir: "Hoş geldiniz, yüz bakımından insanların en güzeli, ağız bakımından en iyisi ve emanete riayet bakımından en önde gelenleri!"⁷⁰ Devsliler gelirken kuşatmada kullanılmak üzere beraberinde debbâbe ve mancınıklar getirmişlerdir. Hz. Peygamber: "Ey Ezd topluluğu! Sizin sancağınızı kim taşıyacak", diye sorunca Tufeyl cevaben: "Cahiliyye döneminde taşıyan taşıyacaktır. Numan b. ez-Zerâfetü el-Lehbî" demiş, Resûlullah da: "Doğru söyledin" buyurmuştur.⁷¹ Tufeyl her ne kadar kabilesi arasında saygın bir kişi ise de onların reisi değildi. Abdullah b. Uzeyhir ed-Devsî: "Ey Allah'ın Resûlü! Benim kavmimin yanında bir saygınlığım vardır. Beni onlara emir tayin et", diye talepte bulununca, Resûl-i Ekrem bu talebi onaylamamış: "Ey Devsli kardeşler! İslam garip başladı, garip olacaktır. Allah'a karşı doğru olan kurtulur. Bunun dışında bir şeye meyleden helak olur. Bil ki, senin kavmin derece bakımından en büyüğü, doğruluk bakımından en yüce olandır. Yakında Hak bâtila üstün gelecektir", buyurmuştur.⁷²

Tufeyl b. Amr'ın Şehâdeti

Müslüman olduktan sonra diğer sahabiler gibi hayatını İslam'a adanmış olan Tufeyl, Zülkeffeyn putunu yaktıktan sonra Medine'ye dönmüş ve Hz. Peygamberin vefatına kadar burada kalmıştır. Hz. Peygamberin vefatından sonra Şam'a yerleştiği de rivayet edilmiştir.⁷³ Hz. Peygamberden sonra da İslam'a hizmetten geri kalmamış, cepheden cepheye koşmuştur. Arapların irtidat etmesi üzerine Müslümanlarla birlikte ridde ehline karşı mücadele etmiştir. Peygamberlik iddiasında bulunan Tuleyha b. Huveylid meselesi halledildikten ve Necid'de irtidat hadiseleri bastırıldıktan sonra yanında oğlu Amr ile Müseylimetülkezzâb'a karşı Yemame'ye hareket etmiştir. Yolculuk esnasında rüyasında, başının tıraş edilmiş olduğunu, ağzından bir kuş çıktığını, bir kadının kendisini fercine soktuğunu ve oğlunun da ısrarla kendisini aradığını görmüştür.⁷⁴ Gördüğü bu rüyasını kendisinin Yemame Savaşı'nda,

⁷⁰ eş-Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sîreti Hayri'l-İbâd*, 1411. 6/511.

⁷¹ İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. 2/145; 3/923; İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dımaşk*. 25/17; Mustafa Küçükbaşçı, *Tâif*, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2010). 39/443-447.

⁷² İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kübrâ*, tahk. Ali Muhammed Ömer (Kahire: 1421/2001), I/304.

⁷³ İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dımaşk*. 25/8; İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*. 3/422.

⁷⁴ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. 1-2/385; İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*. 3/423; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 1418. 4/246; İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti*

oğlunun da daha sonra şehid edileceği şeklinde yorumlamıştır. Nitekim kendisi yaygın olan kanaate göre Hz. Ebûbekir döneminde peygamberlik iddiasında bulunan Müseylime ile yapılan Yemame savaşında (12/633) şehid olmuştur.⁷⁵ Tufeyl'in Ecnadeyn ve Yermûk Savaşı'nda şehid olduğuna dair rivayetler de vardır.⁷⁶ Kendisi gibi bir sahâbî olan oğlu Amr ise, Yemame'de ağır yaralanmışsa da iyileşmiş, Hz. Ömer döneminde vukubulan Yermûk savaşında (15/636) babası gibi şehid olmuştur.⁷⁷ Kaynaklarda Tufeyl'in kızından Hz. Peygamber döneminde doğan Tufeyl b. Übey b. Ka'b b. el-Ensârî olarak bilinen ve Ebâ Batn olarak tanınan İbn Ömer'in arkadaşı bir torunundan bahsedilmektedir.⁷⁸

Oğlu Amr b. et-Tufeyl b. Amr ed-Devsî

Sahabeden olan Amr, babası Tufeyl b. Amr vesilesiyle tanınmakta ve babasının *Zinnûr* lakabından dolayı Amr b. Zinnûr olarak bilinmektedir.⁷⁹ Babasının daveti üzerine Müslüman olan Amr, onunla Hayber'in fethi esnasında Hz. Peygamberle görüşme şerefine erişmiştir. Hz. Peygamber tarafından Devs kabilesinden yardım getirmek üzere görevlendirilen Amr savaştan geri kalmaktan endişe edince Resûl-i Ekrem: "Allah Resûlu'nün elçisi olmayı arzu etmez misin" diyerek onu ikna etmiştir.⁸⁰

Hz. Ebûbekir döneminde fetihle görevlendirilen Halid b. Velid Irak'tan Şam'a hareket edince Amr'ı Şam'da bulunan Ebû Ubeyde b. Cerrah'a haberci olarak göndermiştir. Amr da Câbiye'de görüştüğü Ebû Ubeyde'ye Halid b. Velid'in Şam'a hareket ettiğini haber vermiştir.⁸¹ Babasının şehit olduğu Yemame Savaşı'nda bir elini kaybetmiş olan Amr bir gün Ömer b. Hattab'ın yanında iken

Dımaşk. 46/107-108; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, 1418. 3/80; eş-Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sîreti Hayri'l-İbâd*, 1411. 6/513; İbn Abdülber, *el-İstîâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*. 2/762.

⁷⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dımaşk*. 25/18-20; ez-Zehebi, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*. 1/346; eş-Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sîreti Hayri'l-İbâd*, 1411. 6/513; İbn Abdülber, *el-İstîâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*. 2/762; Toufic Fahd, *La divination Arabe : Etudes Religieuses Sociologiques et Folkloriques sur le Milieu Natif de l'Islam* (Paris: Sindbad, 1987). 287.

⁷⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dımaşk*. 25/18-20; İbn Abdülber, *el-İstîâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*. 2/758; İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fî Temyizi's-Sahâbe*. 3/424-425.

⁷⁷ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. 1-2/385; İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. 4/226; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, 1418. 2/487; Kalkaşendî, *Nihâyetü'l-Ereb fî Ma'rifeti Ensâbi'l-Arab*. 272; Ahmed b. Yahya el-Belâzûrî, *Fütühu'l-Büldân*, trc. Mustafa Fayda (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987). 132; İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dımaşk*. 25/15; en-Nisâbü'rî, *el-Müstedrek*. 5/1912-1913; 132; İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fî Temyizi's-Sahâbe*. 3/423 ; İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dımaşk*. 46/108; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 1418. 4/246; 6/487; Güler, "Tufeyl b. Amr". 41/323-324.

⁷⁸ İbn Abdülber, *el-İstîâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*. 2/756.

⁷⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dımaşk*. 46/105-106.

⁸⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dımaşk*. 46/107; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, 1970. 4/243.

⁸¹ İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dımaşk*. 46/105-106.

yemek getirilmiş, Amr yemekten geri çekilince, Hz. Ömer: “Elinden dolayı mı çekildin, vallahi sen yemeği elinle karıştırıncaya kadar yemeyeceğim, burada bulunanlar arasında senden başka bir parçası Cennette olan hiç kimse yok”, diyerek Amr'ın faziletini dile getirmiştir. Tufeyl b. Amr'ın oğlu Amr da Yermûk Savaşı'nda şehitler kervanına katılmıştır.⁸² Bazı kaynaklarda babasıyla birlikte Yemâme Savaşı'nda şehid olduğu da belirtilmiştir.⁸³

Sonuç

Yemende yaşayan Devs kabilesine mensup olan Tufeyl b. Amr şairliği, cömertliği ve saygın kişiliği ile tanınan bir sahâbîdir. Tufeyl b. Amr Hz. Peygamberin İslam davetine karşı direnen Kureyş'in ikazlarına ve telkinlerine rağmen İslamiyet'i kabul etmiş bir sahabidir. Bu yönüyle onun Müslümanlığı diğer bir kısım sahabeye göre farklılık arz etmektedir. Çünkü düşmanları tarafından çeşitli iftiralarla kötülünen bir peygambere aklına, algısına ve muhakemesine güvenerek kulak vermiş ve dinlediği Kur'an ayetlerinin icazı karşısında teslim olmuştur. Onun Müslüman olmasıyla İslam Yemen gibi uzak bir bölgeye erken sayılabilecek bir dönemde girmiştir. Böylece mensubu olduğu Devs kabilesi, Tufeyl'in gayretleriyle Müslüman olmuştur. Hz. Peygamberin duası ve tavsiyeleriyle Tufeyl'in İslam'a davette gösterdiği samimiyet ve gayretin sonucunda ulaşılan başarıyı görmekteyiz.

Tufeyl, Müslüman olduktan sonra Hz. Peygamberin emrinden dışarı çıkmamıştır. Putperestliğin en büyük düşmanı olmuş, kabilesinin taptığı Zülkeffeyn putunu yakmıştır. Hz. Peygambere son derece bağlı bir sahabî olduğunu vefatına kadar onun yanından kalarak göstermiştir. Resûl-i Ekrem'in vefatından sonra ise İslam'a hizmet etmeye devam etmiş ve irtidat eden/dinden dönenlerle yapılan mücadelelere oğlu ile katılmış ve çok sayıda sahabe gibi o da Yemame Savaşı'nda şehid olmuştur.

⁸² İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. 4/226; en-Nîsâbü'rî, *el-Müstedrek*. 5/1912-1913; İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dimaşk*. 46/106, 108; eş-Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sîreti Hayri'l-İbâd*, 1411. 6/513; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, 1970. 4/243; ez-Zehabi, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*. 1/346; Toufic Fahd, *La divination Arabe : Etudes Religieuses Sociologiques et Folkloriques sur le Milieu Natif de l'Islam*. 287; İbn Abdülber, *el-İstîâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*. 2/762; İsmail Lütfü Çakan, “Amr b. Tufeyl”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (TDV Yayınları, 1991). 3/93.

⁸³ İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, 1970. 4/243.

Kaynakça / Reference

- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybani. *Fezâilü's-Sahâbe*. Thk. Vasiyyullah b. Muhammed Abbas. Mekke: Câmîiatu Ümmi'l-Kurâ, 1983.
- Azizova, Elnure. "Tihâme". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 41/153-154. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Bağdâdî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Habib İbn Ümeyye b. Amr el-Haşimi el-*Kitabü'l-Muhabber*. Haydarabad, 1361.
- Belâzûrî. *Fütûhu'l-Büldân*. Trc. Mustafa Fayda. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1987.
- Belâzûrî, Ahmed b. Yahya el-. *Fütûhu'l-Büldân*. Trc. Mustafa Fayda. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987.
- Buhârî, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail b. İbrahim. *Sahîhu'l-Buhârî*. İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmî, 1979.
- Cevad Ali. *Târihu'l-Arab Kable'l-İslâm*. Beyrut, 1970.
- Çakan, İsmail Lütfü. "Amr b. Tufeyl". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 3/93. TDV Yayınları, 1991.
- Davudoğlu, Ahmed. *Sahih-i Müslim Tercemesi ve Şerhi*. İstanbul: Sönmez Neşriyat, 1973.
- Ebu Reyve, Mahmûd. *Şeyhü'l-Mudira Ebu Hüreyre*. Beyrut: Müessesetü'l-A'lemi li'l-Matbuat, 1390.
- Fayda, Mustafa. "Cerîr b. Abdullah". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 7/410-411. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- Fayda, Mustafa. "Devs (Benî Devs)". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 9/253. Ankara: TDV Yayınları, 2012.
- Güç, Ahmet. "Put". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 34/364-365. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Güler, Zekeriya. "Tufeyl b. Amr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 41/323-324. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Hemdânî, İbnü'l-Haik Hasan b. Ahmed b. Ya'kub. *Sifatu Cezâretü'l-Arab*. Thk. Muhammed b. Ali el-Ekva' el-Havâlî. Riyad: Dârü'l-Yemame, 1977.
- Inayat Ahmad, Maului Mohammad. *The Authenticated Miracles of Mohammad*. New Delhi: Award Publishing House, 1982.

İbn Abdülber, Ebû Ömer Cemaleddin Yusuf b. Abdullah b. Muhammed Kurtubi. *el-İstîâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*. Thk. Ali Muhammed Bicavi. Kahire: Dâru Nehdati Mısır, ty.

İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım Sikatüddin Ali b. Hasan b. Hibetullah. *Târîhu Medîneti Dımaşk*. Thk. Muhibbüddin Ebi Said Ömer b. Garame el-Amri. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1995.

İbn Hacer el-Askalânî, Ahmed b. Ali. *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*. Thk. Adil Ahmed Abdülmevcud, Ali Muhammed Muavva. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415.

İbn Hazm. *el-Fasl: Dinler ve Mezhepler Tarihi (Metin-Çeviri)*. Trc. Halil İbrahim Bulut. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2017.

İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik. *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. Thk. Mustafa es-Sakka. Kahire, 1375/1955.

İbn Kesir. *el-Bidâye ve'n-Nihâye*. Cize, 1418.

İbn Kesîr. *el-Bidâye ve'n-Nihâye Büyük İslam Tarihi*. Trc. Mehmet Keskin. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1994.

İbn Kesir, Ebü'l-Fida İmadüddin İsmail b. Ömer. *el-Bidâye ve'n-Nihâye*. Thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî. Cize, 1418.

İbn Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Meni' ez-Zührî. *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. Trc. Ali Muhammed Ömer. Beyrut: Mektebetü'l-Hanci, 1421.

İbn Sa'd. *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. Kahire, 1421.

İbn Seyyidinnâs. *Uyûnu'l-Eser fî Fünûni'l-Megâzî ve's-Şemâili ve's-Siyer*. Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, ty.

İbn Seyyidünnas, Ebü'l-Feth Fethuddin Muhammed b. Muhammed. *Minahü'l-Midah*. Thk. İffet Visal Hamza. Dımaşk: Dârü'l-Fikr, 1987.

İbnü'l-Esir, Ebü'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdülkerim. *Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*. Thk. Halil Me'mun Şiha. Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, 1418.

İbnü'l-Esir, Ebü'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdülkerim. *Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*. Thk. Muhammed İbrâhim Benna, Muhammed Ahmed Aşur, Mahmûd Abdülvehhab Fayed. Kahire: Dârü's-Şa'b, 1970.

İbnü'l-Kelbî. *Kitâbü'l-Esnâm*. Trc. Beyza Düşüngen Bilgin. İstanbul: Pınar Yayınları, 2003.

Kalkaşendî. *Nihâyetü'l-Ereb fî Ma'rifeti Ensâbi'l-Arab*. Lübnan, 1405.

Kandemir, M. Yaşar. "Ebu Hüreyre". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 10/160-167. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Lekanî, Ebû İshâk Burhâneddîn İbrâhîm b. İbrâhîm b. Hasan. *Behcetü'l-Mehâfil ve Ecmelü'l-Vesâil Bi't-Ta'rîf Bi-Ruvâti's-Şemâil*. Thk. Şadi b. Muhammed b. Salim Al-i Nu'man. Kahire: Mektebetu İbn Abbas, 1432.

Muhammed Hamidullah. *İslam Peygamberi*. Trc. Mehmet Yazgan. Beyan Yayınları, 2014.

en-Nîsâbü'rî, Ebû Abdullah İbnü'l-Beyyi' Muhammed Hakim. *el-Müstedrek*. Thk. Hamdi Demirdaş Muhammed. Mekke: Mektebetü Nizâr Mustafa el-Bâz, 1420.

Nüveyrî, Şihâbuddîn Ahmed b. Abdulvehhâb. *Nihâyetü'l-Ereb fi Fünûni'l-Edeb*. Kahire: Vizaretü's-Sekâfe ve'l-İrşad, ty.

Ömer Rızâ Kehhâle,. *Mu'cemu Kabâ'ili'l-Arabi'l-Kadîme ve'l-Hadîse*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1402.

Rafi Ahmad Fidai. *Companions of the Holy Prophet (s.a.w)*. New Delhi: International Islamic Publishers, 1986.

es-Sem'ânî, Ebû Sa'd Abdülkerim b. Muhammed b. Mansur et-Temîmî. *el-Ensâb*. Thk. Abdurrahman b. Yahyâ el-Muallimi el-Yemani. Beyrut: Mehmed Emin Dimec, t.y.

Suyûtî, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr. *el-Hasâisü'l-Kübrâ*. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1405.

Şâmî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf Sâlihî eş-. *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fi Sîreti Hayri'l-İbâd*. Thk. Mustafa Abdülvahid. Kahire: Vizaretü'l-Evkaf ve's-Şuuni'l-İslâmiyye, 1407.

Şâmî, Mustafa Abdülvahid eş-. *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fi Sîreti Hayri'l-İbâd*. Thk. Abdülazîz Abdülhalik Hilmi. Kahire: Vizaretü'l-Evkaf ve's-Şuuni'l-İslâmiyye, 1411.

Şulul, Kasım. "Hz. Peygamber Devri Kronolojisinin Kamerî Hicrî Takvimdeki Tarihleri ve Mîlâdî Karşılıkları". *İslam Tarihi ve Medeniyeti*. 1. İstanbul: Siyer Yayınları, 2018.

Taberânî, Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-Dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb. *el-Mu'cemü'l-Kebir*. Thk. Hamdi Abdülmecid Selefî. Beyrut: Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, 1405.

Toufic Fahd. *La divination Arabe : Etudes Religieuses Sociologiques et Folkloriques sur le Milieu Natif de l'Islam*. Paris: Sindbad, 1987.

Vâkıdî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer b. Vakıd el-Eslemî. *el-Megâzî*. Thk. Marsden Jones. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1404.

Zehebi, Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman ez-. *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*. Thk. Şuayb el-Arnaut, Hüseyin el-Esed. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1405.

